मनुः । "जुगूहे दक्षिणे पार्श्वे" भा०वि० २३५ श्लो० । "गूहन्ति मेघा इव रश्मिवन्तम्" भा० भी० ७९२श्लो०। "आकारो गूहितुं शक्यः" भा० द्रो० ४४७ श्लो० । "अगूढसद्भावमितीङ्गितज्ञया" कुमा० । णिच् गूहयति ते अजूगुहत् त । "न देवामपि ह्रुतः सुमति न जुगुक्षतः" ऋ० ८।३१।७। क्विप् षुट् गुहौ गुहः । "विश्वायुरग्ने गुहा गुहं गाः" ऋ० १।६७।३ ।

अप+अपनयने "अपागूहन्नमृतां मर्त्येभ्यः" ऋ० १०।१७। २ । "अपागूहन् अपनीतवन्तः' भा० । संवरणे च । "मात्मानमप गूहथाः" अथ० ४।२०।५ ।

अव+सम्यग्संवरणे । "यूपशकलमवगूहति" शत० ब्रा० ३। ७।१।२२ । "उष्णीषं संहृत्य पुरस्तादवगूहति" ५।३। ५।२३। [३।२।१।१५।

उद्+उत्क्षिप्य संवरणे । "नीविमुद्गूहते" शत० ब्रा०

उप+आलिङ्गने "गाढं चोपजुगूहैनम्" भट्टिः "छायाच्छलेनोपजुगूह लक्ष्मीः" रघुः । "उपगूढानि सवेपथूनि च" कुमा० । "तरङ्गहस्तैरुपगूहतीव" रघुः आश्लेषणे च । "कश्चित् कराभ्यामुपगूढनालम्" रघुः ।

नि+अतिशयसंवरणे । "देवात्मशक्तिं स्वगुणैर्निगूढाम्" श्वेता०उप०। समादिपूर्वस्य तत्तदुपसर्गद्योत्यार्थसंयुतसंवरणे

गुह पु० गूहति देवसेनाम् गुह—क । १ कार्त्तिकेये "सैनापत्येन देवानामभिषिक्तो गुहस्तदा" भा०व० ३८ अ० । "अथैनमभ्ययुः सर्वा देवसेनाः सहस्रशः । अस्माकं त्वं पतिरिति ब्रुवाणाः सर्वतो दिशः" भा०व० २२८ अ० । "गुहोऽपि येषां प्रथमाप्तजन्मनाम्" कुमा० तस्य देवसेनारक्षकत्वेन सेनापतित्वात् तथात्वम् । भा०आनु० ८५ अ० गुहनामनिरुक्तिरन्यथोक्तो यथा "स्कन्नत्वात् स्कन्दनामायं गुहावासाद्गुहोऽभवत्" । अत्र पक्षे गुहा आवासत्वेनास्त्यस्य अच् । २अश्वे पुंस्त्री शब्दरत्ना०एतदाशयेन "यत्राश्वा बिलयोनयः" कुमा०उक्तम् । देवखातरूपबिलोत्पन्नत्वात्तथात्वम् । ३परमेश्वरे । "करणं कारणं कर्त्ता विकर्त्ता गहनो गुहः" विष्णुस०। "गूहति संवृणोति स्वरूपं माययेति गुहः' भा० "नाहं प्रकाशः सर्वस्य योगमायासमावृतः" इति गीतोक्तेस्तस्य स्वमायया स्वात्मरूपसंवरणात्तथात्वम् । गुहारूपमायाहृदयाद्याश्रयत्वात् वा तथात्वम् । गुहाशयशब्दे दृश्यम् । रामायणप्रसिद्धे शृङ्गवेरपुराधीशे चण्डालजातीये ४राममित्रे च पु० । 'आससाद महावीरः शृङ्गवेरपुरं प्रति" इत्युपक्रमे "यत्र राजा गुहो नाम रामस्यात्मसमः सखा, निषादजात्यो बलवान् स्वपतिश्चेति विश्रुतः" इत्यादिना "सहं सौमित्रिणा रामः समागच्छत् गुहेन स" इत्यन्तेन रामा० अयोध्याकाण्डे तत्सख्ययुक्तम् । ५सिंहपुच्छीलतायाम् (चाकुलिया) ६पर्वतादिगह्वरे स्त्री मेदि० । तस्य सर्वसत्त्वसंवारकत्वात् तथात्वम् । "गुहानिबद्धप्रतिशब्ददीर्घम्" "प्रतिस्वनेनास्य गुहागतेन" रघुः ८शालपर्णीवृक्षे (शालपाण) राजनि० अकृत्रिमे ९देवखाते,१०हृदये च स्त्री शब्दार्थचि०। हृदयस्य गुहातुल्यत्वात् तथात्वम् यथाह शत० ब्रा० ११।२।६।५ । "तस्मादिदं गुहा हृदयम्" । "गुहां प्रविष्टौ सुकृतस्य लोके" श्रुतिः ११मायायां च । "योन वेद निहितं गुहायां परमव्योमन्" श्रुतिः गुहाहितं गह्वरेष्ठं पुराणम्" "आत्मा गुहायां निहितः" श्रुतिः । वृषा०आद्युदात्तः । १२गुहाधिष्ठातृदेवतायाम् स्त्री । "गुहाभ्यः किरातम्" यजु० ३०।१७ । पुरुषमेधे । १३बुद्धौ । गुह—भावे भिदा० अङ् । १४संवरणे स्त्री । गुह+अश्मा० अस्त्यर्थे र । गुहर तद्युक्ते त्रि०। [दृश्यम्।

गुहराज पु० वृ०सं० ५५।अ० लक्षिते प्रासादभेदे प्रासादशब्दे

गुहलु पु० गोत्रप्रवर्त्तके ऋषिभेदे ततो गर्गा० अपत्ये यञ् । गोहलव्य तद्गोत्रापत्ये पुंस्त्री ।

गुहषष्ठी स्त्री गुहप्रिया षष्ठी तज्जन्मदिनत्वात् शाक० त० । "येयं मार्गशिरे मासि षष्ठी भरतसत्तम ! । पुण्या पापहरा धन्या शिवा शान्ता गुहप्रिया" ति० त० भविष्योक्ते मार्गशुक्लषष्ठीतिथौ । इयं वारभेदादियोगेन चम्पेति कीर्त्त्यते यथाह नि० सि० ब्रह्मा० पु० "मार्गे भाद्रपदे शुक्ला षष्ठी वैधृतिसंयुता । रविवारेण संयुक्ता सा चम्पेतीह कीर्त्तिता" "विशाखाभौमयोगेन सा चम्पेतीह कीर्त्त्यते" इति मदनरत्ने पाठः । गुहस्य षष्ठ्यां कृतार्थतोक्ता भा०व०२२४अ० "तस्मिन् कुण्डे प्रतिपदि कामिन्या स्वाहया तदा । तत् स्कन्नं तेजसा तत्र संवृतं जनयत् सुतम्" इत्युपक्रमे "द्वितीयायामिति व्यक्तस्तृतीयायां शिशुर्बभौ । अङ्गप्रत्यङ्गसम्भूतसंतुष्ट्यामभवद्गुहः" इत्युक्त्वा २२८अ०"तदा तदाश्रयाल्लक्ष्मीः स्वयं देवी शरीरिणाम् । श्रीजुष्टं पञ्चमीं स्कन्दस्तस्मात् श्रीपञ्चमी स्मृता । षष्ठीं कृतार्थोऽभूद्यस्मात् तस्मात् षष्ठी महातिथिः" उक्तम् । इयमेव स्कन्दषष्ठीति नि० सि० उक्तम् । ति० त० तु चैत्रशुक्लषष्ठ्या